

De underkuvades återkomst

av Wolfgang Streeck

Den tyske professorn Wolfgang Streeck har i två tidigare artiklar i *Globalt Perspektiv* belyst övergången från efterkrigstidsprojektet demokratisk kapitalism till en alltmer okontrollerbar kapitalism, en process som stegvis har pågått sedan 1980-talet med övergivande av Keynesianismen och anammandet av en mer nyliberal ekonomisk ordning i en globaliserad ekonomi. I denna tredje fristående artikel diskuterar han globaliseringens effekter såsom ökande global ojämlikhet som i sin tur resulterar i ökad osäkerhet och oro och ifrågasättande av etablerade partier och en tilltagande populism.

Nyliberalism kom med globaliseringen eller globaliseringen kom med nyliberalism; så började den stora regressionen.¹ Under 1970-talet började kapitalet i de återuppyggda industriländerna finna en väg ut ur den nationella låsning som de tvingats verka inom under årtiondena efter 1945.² Tiden var nu mogen att bryta upp från strama arbetsmarknader, stagnerande produktivitet, fallande vinster och fackföreningars allt ambitiösare krav i en allt mer mogen statligt administrerad kapitalism. Vägen framåt mot en ny expansion som för kapitalet alltid har haft hög prioritet, pekade ut mot den fortfarande angenämt oreglerade världen med en gränslös global ekonomi där marknader inte längre skulle vara inlåsta inom nationalstater, men nationalstater i marknader.

Den nyliberala helomvändningen leddes av den nya gudinnan TINA – "*There Is No Alternative*". Hennes långa lista med överstepräster och översteprästinor sträcker sig från Margaret Thatcher via Tony Blair ner till Angela Merkel. Den som ville tjäna TINA, med tillrop av världens förenade ekonomer, måste känna till kapitalflykten från nationella burar som både oundviklig och fördelaktig, och måste förbinda sig att hjälpa till att rensa bort alla hinder i dess väg. Hednisk praxis som kontroll av kapitalrörelser, statligt stöd och dylikt skulle spåras upp och utrotas; ingen fick tillåtas att fly från 'global konkurrens' och sjunka tillbaka till den bekväma tillvaron med alla möjliga former av nationella skydd. Frihandelsavtal skulle öppna upp marknader och skydda dem från statlig inblandning, global styrning skulle ersätta nationella regeringar, *skydd från* varufiering skulle ersättas av *möjliggjord* varufiering, och välfärdsstaten fick ge vika för tävlingsstaten i en ny tid av kapitalistisk rationalisering.³

Vid slutet av 1980-talet hade nyliberalism blivit *pensée unique* för både center-vänster och center-höger. De tidigare politiska striderna ansågs föråldrade. Nu uppmärksammades de 'reformer' som behövdes för att öka den nationella 'konkurrenskraften' och dessa var desamma överallt. De innefattade flexiblare arbetsmarknader, förbättrade incitament (positivt för de höglönlade och negativt för de med låg inkomst), privatisering och marknadsanpassning båda som tillhyggen i tävlingen om plats och kostnadsminskning, och som prov på moralisk uthållighet. Fördelningskonflikt ersattes av teknokratisk strävan efter den ekonomiska nödvändigheten och den unika möjligheten; institutioner, politik och livsföring skulle alla anpassas till detta ändamål. Till det följer att allt detta åtföljdes av nötingen mellan politiska partier – deras reträtt in i statens maskineri som 'kartellpartier'⁴ – med minskat medlemsantal och minskat valdeltagande, oproportionerligt så bland de som befann sig längst ner på den sociala skalan. Vid 1980-talets början åtföljdes detta av en härdsmalta inom fackföreningsrörelsen tillsammans med ett minskat antal strejker över världen – med andra ord en demobilisering av hela efterkrigstidsmaskineriet för demokratiskt deltagande och omfördelning. Detta skedde långsamt men i en stigande takt och utvecklades med ökad tillförsikt till det normala tillståndet.

Som institutionell och politisk återgångsprocess införde den nyliberala revolutionen en ny era av *post-saklig politik*.⁵ Detta hade blivit nödvändigt då nyliberal globalisering var långt ifrån att faktiskt leverera välstånd för alla som den utlovats göra.⁶ 1970-talets inflation och åtföljande arbetslöshet efterföljdes av ökad statsskuld under 1980-talet och återställande av offentliga finanser genom att

'reformera' välfärdsstaten under 1990-talet. Detta åtföljdes i sin tur, som kompensation, genom att för privata hushåll möjliggöra kreditåtkomst och skuldsättning. Samtidigt minskade tillväxten fastän eller trots att olikheterna och den sammanlagda skulden fortsatte att öka. Istället för *trickle-down* var det den vulgäraste formen av *trickle-up*: växande inkomstskillnader mellan individer, familjer, regioner och, i Eurozonen, mellan länder. Den utlovade tjänsteekonomin och det kunskapsbaserade samhället blev mindre än industrisamhället som snart försvann; därmed en snabb ökning av människor som inte längre behövdes. Denna överskottsbefolkning i en återuppväckt kapitalism i rörelse såg hjälplöst och oförstående på skattestatens övergång till en skuldstat och slutligen till en konsolideringsstat, och vid finanskriserna och senare räddningsprogram som resultat av vad de upplevde som värre och värre.⁷ 'Global styrning' var inte till någon hjälp, inte heller den nationella demokratiska stat som hade blivit fränkopplad den kapitalistiska ekonomin för globaliseringens skull. För att säkerställa att detta inte blev ett hot till denna nya sköna värld* med nyliberal kapitalism, krävdes sofistikerade metoder för att säkerställa folkligt samtycke och där desorganisering var liktydigt med motstånd. I själva verket visade sig teknikens utveckling vara imponerande effektiv för detta syfte.

Den 'post-sakliga' tiden

Lögner, även uppenbara lögner, har alltid funnits inom politiken. Vi behöver bara tänka på Colin Powells PowerPoint-presentation inför FN:s säkerhetsråd med sina flygfotografier som bevisade att Irak hade massförstörelsevapen. I Tyskland minns man än idag en försvarsminister som med vördnad sågs som en socialdemokrat av den gamla skolan, som krävde att tyska trupper sändes till Afghanistan på uppmaning av USA för att vid Hindu Kush skydda Tysklands säkerhet. Emellertid föddes *expertlögner*, en ny form av politiskt svek, med den nyliberala revolutionen och övergången till 'post-demokrati'.⁸ Den började med den Lafferkurva som vetenskapligt skulle bevisa att sänkta skatter leder till högre skatteintäkter.⁹ Den åtföljdes av, *inter alia*, EU-kommissionens 'Cecchinirapport' (1988), som en bonus till den 'fullbordade inre marknaden' planerad till 1992, vilken utlovade ökat välstånd till Europas medborgare i storleksordningen 5 procent av EUs BNP, en genomsnittlig minskning på 6 procent av priserna på konsumtionsvaror, och miljoner nya jobb och en förbättring av de offentliga finanserna med 2,2 procent av BNP. Samtidigt gick i USA finansexperter såsom Bernanke, Greenspan och Summers med på att de vidtagna försiktighetsåtgärder som vidtagits av rationella investerare i eget intresse för att stabilisera ännu 'friare' och än mer globala finansmarknader; myndigheter behövde inte agera för att förebygga framväxten av bubblor, delvis därför att de nu hade lärt sig hur man smärtfritt eliminerade konsekvenserna om bubblor skulle brista.

Samtidigt blev de 'berättelser'¹⁰ som spreds av mainstreampartier, regeringar och PR-specialister, och besluten och icke-besluten relaterade till dessa, allt mer absurda. Regeringsmaskineriets genomslag av tidigare och framtida Goldman Sachs-direktörer fortsatte att hålla med denna vitala expertis som om ingenting hade förändrats. Under flera år

hade inte någon av de bankdirektörer som varit medskyldiga till kraschen 2008 ställts inför rätta, Obamas justitieminister Eric Holder återvände till den juristbyrå i New York från vilken han kommit och vilken var specialiserad på att företräda finansbolag under offentlig utredning – och med en furstlig lön på miljon-dollar nivå. Och Hillary Clinton som tillsammans med sin man och dotter hade samlat ihop en förmögenhet på hundratals miljoner under de 16 åren sedan de lämnat Vita huset – bl a från Goldman Sachs talararvoden långt över även en Larry Summers – gick in i valkampanjen som en självutnämnd representant för den 'hårt arbetande medelklassen', en klass som i verkligheten sedan länge av de kapitalistiska framstegen reducerats till status som överskottsbefolkning.

Ur den nyliberala internationalismens perspektiv, som naturligtvis hade utvecklat spridandet av illusioner in i det demokratiska styret, inleddes den post-sakliga tiden så sent som 2016, året för Brexitomröstning och Donald Trumps förkrossande seger över clintonismen.¹¹ Först vid post-demokratins kollaps och när massornas tålmod var slut med 'berättelserna' om en globalisering som i USA under de senaste åren enbart hade gynnat den översta toppen på 1 procent, krävde den dominerande 'diskursens' förvaltare obligatoriska faktakontroller. Först då ångrade de de underskott som drabbat alla dem som å ena sidan satt fast i den globalt uppmärksammade ekonomins grepp och å andra sidan nedskärningarna i utbildnings- och undervisningssektorn. Det är vid denna tidpunkt som de började kräva 'behörighetstester' av olika slag som nödvändig förutsättning för medborgare att ges möjlighet att utöva sin rösträtt.¹² Det faktum att de 'lägre klasserna', som under lång tid hade bidragit till kapitalismens utveckling genom att spendera tid på Twitterflöden av Kim Kardashian, Selena Gomez, Justin Bieber *e tutti quanti*, nu hade återvänt till röstbåset, sågs som ett tecken på en olycksbådande regression. Dessutom störningar i form av 'humanitär intervention' eller ett återupplivande av öst-väst konflikten, den här gången med Ryssland istället för USSR och över HBQT-rättigheter istället för kommunism, verkade vara uttömt. Sanning och moral förlorade betydelse och i England svarade fräckt en Torypolitiker som tillfrågats varför han kampanjade för att lämna EU mot experternas råd: "Folk i det här landet har fått nog av experter!"¹³

Moraliskt höga grunder och låga nivåer

Karaktäristiskt för dagens tidsanda är en ny kulturell splittring som utan varning har drabbat de kapitalistiska demokratierna. Denna splittring har strukturellt sina rötter i ett långvarigt globaliseringsmissnöje samtidigt som antalet 'globaliseringens förlorare' stadigt har ökat. Processen nådde en brytpunkt åren efter finanskrisen 2008 då omfattande missnöje övergick till öppna protester. En av orsakerna till att det tog så lång tid var att de som tidigare gett röst åt samhällets förlorare hade gått över till globaliseringens förespråkare senast under 1990-talet. För ett tag saknade de som upplevde globalisering som ett problem snarare än en lösning någon som stod upp för dem.

Globaliseringsfasen stödde etableringen av en kosmopolitiskt medveten industri som urskilde tydliga tillväxtmöjligheter genom den kapitalistiska marknadens expansionistiska drivkraft med frihetliga värderingar med ursprung i 1960- och 70-talens sociala revolution och dess

* Anspelar på Aldous Huxleys bok *Brave New World* (red.anm.)

utopiska löfte om mänsklig frigörelse.¹⁴ I denna process smälte nyliberalismens teknokratiska *pensée unique* samman i en gemensam moralens *juste milieu* diskurs. Dess kontroll över samtalsklimatet vid den tiden fungerar idag som verksamhetsbas i en speciell kulturell kamp, där moraliseringen över en globalt expanderande kapitalism går hand i hand med demoraliseringen av de som anser att den skadar deras intressen.

Efter decennier av nedgång har röstdeltagandet i västvärldens demokratier börjat svänga tillbaka, särskilt inom de lägre samhällsklasserna. Återupptäckten av demokrati som en politisk korrigerande gagnar särskilt nya partier och rörelser vars framträdande skapar oreda inom nationella politiska system. Mainstreampartierna med sina PR-expertiser som under lång tid stått varandra och statsmaskineriet nära, betraktar de nya partierna som ett dödliga hot mot 'demokratin' och bekämpar dem som sådant. Det begrepp som används i denna kamp och som snabbt inkluderades i det post-sakliga språkbruket är 'populism', vilket utmärker vänster- och högerriktningar och liknande organisationer som avvisar TINA-logiken om en 'ansvarsfull' politik i en värld kännetecknad av nyliberal globalisering.

'Populism' som begrepp har en lång historia som går tillbaka till USAs 'progressiva' period och till personer som Robert M. La Follette (1855-1925; presidentkandidat för Progressive Party 1924). Senare blev populism ett neutralt begrepp för en ideologi och då särskilt bland latinamerikanska rörelser som själva ansåg sig representera 'folket' i opposition mot en självvald och självberikande 'elit'.¹⁵ Under senare år har populism använts av de partier och de media som förespråkar liberal internationalism världen över som allmänt polemisk term för den nya opposition som trycker på för nationella alternativ till den internationalism som förklarats sakna alternativ. Den klassiska populistiska idén är en nation med politiska konflikter som gemensamt bekämpar en elitistisk minoritet som undertrycker 'vanliga människor'. Idén kan som sådan vara antingen höger- eller vänsterorienterad. Att vara trogen globaliseringen underlättar deras vilja då globaliseringen möjliggör för dem att undvika åtskillnader, något som gör att Trump och Sanders, Farage och Corbyn, och i Tyskland Petry och Wagenknecht, kan rymmas under samma 'tak'.¹⁶

Sprickan mellan de som beskriver de andra som 'populister' och syftet med deras beskrivning utgör det dominerande politiska linjefelet i den finansiella kapitalismens krisförda samhällen. Den fråga som står på spel är ingen annan än förhållandet mellan global kapitalism och statssystemet. Inget polariserar dagens kapitalistiska samhällen mer än debatten om nationell politikens nödvändighet och legitimitet. Här sammansmälter intressen och identiteterna samman och ger upphov till en gemensam fientlighet med ett tonläge som vi inte har sett sedan kalla krigets slut. De resulterande religiösa krigen vilka vilket ögonblick som helst kan eskalera till moraliska utrotningskampanjer, påverkar de djupaste och mest känsliga strata om social och individuell identitet, där beslut fattas om respekt och ringaktning, inkludering och uteslutning, erkännande och bannlysning.¹⁷

Vad som kännetecknar internationaliseringspolitiken är likheten mellan de vilka beskrivs som 'eliter', föraktade av 'populisterna' och godkända av sig själva, i hur de reagerar

på de nya partierna. 'Populism' diagnostiseras i normalt internationellt språkbruk som ett kognitivt problem. Dess supportrar förväntas vara människor som vill ha 'enkla lösningar' för att de inte förstår de nödvändiga komplexa lösningar som är så oförtrutet och framgångsrikt levererade av internationalismens prövade och testade krafter; deras företrädare är cyniker som lovar 'folket' de 'enkla lösningar' de längtar efter, även om de vet att det inte finns några alternativ till teknokraternas komplexa lösningar. På detta sätt kan uppkomsten av de nya partierna förklaras som en stor regression från den del av 'verklighetens folk' som manifesterar sig i både brist på utbildning och respekt för de med utbildning. Detta kan i sin tur åtföljas av 'diskurser' om det önskvärda att avskaffa folkomröstningar eller lämna över beslutsfattandet till opolitiska experter och myndigheter.

På vardaglig nivå leder detta till moralisk och kulturell uteslutning av antiglobaliseringspartier och deras supportrar. De förklaras som kognitiva omogna, åtföljt av moraliska fördömanden av deras uppmaningar till en nationell politik som skulle kunna fungera som vågbrytare mot internationaliseringens risker och sideeffekter. Det relevanta stridsrop som mobiliserar smärtsamma minnen om rasism och krig är 'etno-nationalism'. 'Etno-nationalister' är inte i första hand ute efter att hantera globaliseringsförändringar, inte heller de ekonomiska förändringarna – 'global konkurrens' – och inte heller de moraliska. Deras 'rädsla och oro', som det officiellt brukar heta, 'måste tas på allvar', men bara i form av socialt arbete. Protester mot materiell och moralisk degradering misstänks huvudsakligen vara fascistiska, speciellt när de tidigare förespråkarna för de 'plebejiska' klasserna nu har gått över till globaliseringspartiet, så om deras tidigare klienter vill klaga på den kapitalistiska moderniseringens påtryckningar är det enda språk de har till sitt förfogande det pre-politiska, obehandlat språkligt råmaterial om vardagliga ekonomiska och kulturella erfarenheter och om försakelser. Detta resulterar i konstanta överträdelse av reglerna för allmänna civiliserade samtal vilka i sin tur kan utlösa indignation på toppen och mobilisering på botten. Som svar försöker förlorare och internationaliseringsmotståndare att undvika moralisk censur genom att hålla sig borta från allmänna medier och istället använda sig av 'sociala medier'. På det här sättet kan de dra nytta av den av alla infrastrukturer mest globaliserade och upprätta sina egna separatistiska kommunikationscirkular där de inte behöver vara rädda att bli tillrättavisade för att vara kulturella och moraliska bakåtsträvare.¹⁸

Avskuren

Bland 2016 års förvånande händelser måste vi också belysa på vilket sätt Brexit och Trump överraskade inte bara den liberala allmänheten utan också deras samhällsvetenskap. Inget dokumenterar bättre uppdelningarna av de globala nyliberala samhällena än hur deras makt- och diskurseliter förkroppsligas när de undertryckta återvänder och vars politiska apati har haft rätt att tolkas som insiktsfull resignation. Även de universitet med hög status och därmed också välutrustade vid den amerikanska väst- respektive östkusten hade misslyckats med att fungera som tidiga varningssystem. Opinionsundersökningar baserade på tjugo minuter långa telefonintervjuer avslöjade lite om de krisande samhällena. Det tycks vara ett stadigt ökande antal

människor som betraktar samhällsvetare som spioner från någon främmande makt som måste undvikas eller, om det skulle visa sig omöjligt, vars ogillande man undviker genom att ge dem de svar som man tror att de förväntar sig. På detta sätt blev 'eliternas' illusioner om tillståndet i deras samhällen patologiskt bekräftade. Idag tycks enbart väldigt få samhällsvetare kunna förstå vad som ligger framför dem; den som läst sådana böcker som Robert Putnam's *Our Kids: The American dream in Crisis* kan inte ha blivit förvånade över Trumps valseger.¹⁹

Det kommer att ta lång tid innan den globalt förborgade vänstern förstår händelserna 2016. I Storbritannien trodde Blairs kvarvarande anhängare i Labourpartiet att de kunde övertyga sina traditionella väljare om att stanna kvar i EU med hjälp av en lång lista över de ekonomiska fördelarna med medlemskap, utan att ta hänsyn till den ojämna fördelningen av dessa förmåner. Det föreföll inte den liberala publiken, avskuren från de människor och områden som var förlorade, att dessa väljare kanske hade önskat att regeringen hade gett större prioritet åt och intresserat sig mer för deras bekymmer än på internationella avtal och globala kapitalmarknader. Och det fanns många väljare som helt enkelt inte förstod att den internationella solidariteten bland arbetstagare i det tjugoförsta århundradet innebar att det var deras plikt att utlämna sitt eget jobb för oinskränkt global konkurrens.

Mellantid

Vad kan vi förväntas oss nu? Trumps nedmontering av 'Clinton-maskinen', Brexit och Hollandes och Renzis misslyckanden – alla under samma år – markerar en ny fas i de kapitalistiska staternas system som omformats av nyliberalism. För att beskriva denna fas använder jag mig av Antonio Gramsci's uttryck '*interregnum*',^{*20} en period av osäker varaktighet där en gammal ordning är döende men en ny ordning ännu inte kan födas. Den gamla ordningen som förstördes av de populistiska barbarerna 2016 var den globala kapitalismens statssystem. Dess regeringar hade neutraliserat sina nationella demokratier till post-demokratisk modernitet för att inte förlora fästet hos det globala kapitalets expansion, och gav upp kraven på demokratiska och egalitära insatser i kapitalistiska marknader genom att frammåla en framtida global demokrati. Hur den ordning som fortfarande behöver skapas kommer att se ut är osäkert, som förväntas kan av en mellanperiod. Innan den kommer till måste vi, enligt Gramsci, acceptera att 'en stor variation av dåliga symtom kommer att uppstå'.

Utifrån Gramsci's synsätt är en mellanperiod en period av enorm osäkerhet i vilken de sedvanliga orsak och verkan -kedjorna inte längre stämmer, oväntade, groteska onormala händelser kan inträffa när som helst. Detta beror delvis på grund av att olikartade utvecklingslinjer är oförenliga, parallella i förhållande till varandra, vilket skapar ostadiga konfigurationer på många sätt, och kedjor av *överraskningsmoment* tar plats istället för förutsägbara *strukturer*. Bland orsakerna till det nya oförenliga är det faktum att enligt den populistiska revolutionen så måste den nyliberala kapitalismens politiska klasser lyssna mer på sina nationers befolkningar.

* Latinskt uttryck, *interregnum* (singular) eller *interregnum* (plural) är en period av diskontinuitet i en regering, organisation eller social ordning (red.anm.)

Efter årtionden när nationella demokratier åsidosattes till förmån för institutioner som främjade globalisering, kommer de nu tillbaka via sina egna kanaler för att uttrycka sina argument och sitt missnöje. Tiderna är nu förbi för den planerade rivningen av nationella försvarskanaler mot de internationella marknadernas rationaliseringstryck. Trumps seger innebär att det är högst otroligt att det blir någon andra omröstning i Storbritannien om den EU-modell enligt vilken folkomröstningar pågår ända tills folket avger rätt svar. En ny sammansatt väljarkår kommer aldrig mer att gå med på förväntade ekonomiska nödvändigheter eller att erkänna påståenden om att gränskontroller är tekniskt omöjliga. Partier som betonat *ansvarstagande* behöver lära sig vad *mottaglighet* innebär,²¹ annars måste de ge efter för andra partier.

Den brittiska premiärministerns anmärkningsvärda 'One Nation'-retorik visar på att detta inte har undgått uppmärksamhet från åtminstone delar av den politiska klassen. Redan vid sitt tal den 11 juli 2016, som inledde hennes premiärministerkampanj, uppmanade May till förändringar som inte hade förts på tal sedan 1980-talet, inte ens under Labours ledarskap: krig mot olikhet, rättvisare beskattning av högre inkomster, ett bättre utbildningssystem, arbetstagare i företagsstyrelser, skydd av brittiska jobb mot offshoring, och allt detta tillsammans med begränsad invandring. Faktum är att folkomröstningen om Storbritanniens utträde ur EU har påmint brittiska politiker om att de i första hand är ansvariga gentemot sina väljare, vilket också var uppenbart i Mays tal i november 2016 inför Confederation of British Industry där hon redogjorde för folkomröstningsresultatet med uttryck som folkets 'önskan om ett starkare, rättvisare land'.

Mays ny-protektionistiska program ställer besvärliga frågor till den socialdemokratiska vänstern. Även Trump, om han skulle försöka göra något bra av sina industriella och fiskala löften, skulle kunna bli ett problem för vänstern, och det facto har den sluge Bernie Sanders redan lovat honom sitt stöd, både till restaurering av de gamla industriregionerna som fortsatte förfalla under de åtta åren med Obama, och för ett 'keynesianskt' program för att återuppbygga nationens infrastruktur. Den skuldökning som detta skulle kräva, och då särskilt om de utlovade skattesänkningarna genomförs, skulle passa de ny-Keynesianska recept som länge förespråkats av politiker och ekonomer inom den moderata vänstern ('slut på åtstramningar'). Med tanke på motståndet hos resterna av Tea Party-rörelsen, finns det åtgärder som kan godkännas av kongressen enbart med stöd av demokraterna. Detsamma skulle gälla användandet av s.k. 'helicopter money',^{*} vilken är en annan åtgärd som övervägts av Trump, och som skulle kräva samarbete med den amerikanska riksbanken Federal Reserve.

Ett är säkert, att även en post-global, neo-protektionistisk politik i den form som föresvävats av Trump och May skulle omöjligt kunna garantera en stabil tillväxt,

* Begreppet 'helicopter money' härrör från artikeln '*The Optimum Quantity of Money*' av Milton Friedman 1969, som innebär att staten och centralbanken ser till att öka penningmängden i ekonomin genom att trycka upp nya sedlar och låta sprida dem till befolkningen, exempelvis genom att kasta ut dem från en helikopter. (red.anm.)

flera och bättre jobb, minskade offentliga respektive privata skulder och förtroende för dollarn och euron. Den nuvarande finansialiserade kriskapitalismen är inte mer reglerbar nationellt nerifrån än den är internationellt uppifrån. Den hänger i något som kan liknas vid ett silkesnöre av 'okonventionell' penningpolitik – i ett försök att skapa någonting som liknar tillväxt genom negativa räntor och en äventyrligt ökad penningmängd, hanterad genom s k 'kvantitativ lättnad' – dvs att centralbankerna löser in obligationer. De nyliberala strukturella reformer som av 'experter' anses vara det oundgängliga komplementet till detta har kullkastats i de länder där de faktiskt skulle ha kunnat vara till nytta genom människors motstånd till 'globalisering' av deras livsvillkor. Samtidigt är ekonomisk ojämlikhet tilltagande då fackföreningar och stater har förlorat sin makt eller avstått den till de globala marknaderna. Den fullständiga förstörelsen av nationella institutioner som är kapabla att genomföra ekonomisk omfördelning och, som resultat av detta ett beroende av penning- och centralbankspolitik som den sista utvägens ekonomiska politik, har gjort kapitalism oregelrig, vare sig med 'populistiska' eller teknokratiska metoder.

Inhemskas konflikter är också förutsägbara när det gäller kulturella symboler. Kommer ökat 'populistiskt' stöd från de infödda medborgarna att i vidare bemärkelse kräva en omvärdering av migranter? Och kan vänstern lyckas med att spela en trovärdig kulturell roll för de som nyligen vaknat upp från sin apati? Alltför många ilska ord har växlats, helt bortsett från det faktum att någon försoning mycket väl kan sammanföra vänsterns förborgerligade supportrar med den nya kosmopolitiska medelklassen. Och i händelse av ekonomiska nackdelar kan Trump, May och andra avstyra kritik genom att lansera mera eller mindre subtila kampanjer mot etniska och andra minoriteter. Uppror mot det anständiga likväl som det oanständiga skulle bli konsekvensen. På ett internationellt plan kan frågor vara mindre dramatiska, åtminstone till en början. Till skillnad från Obama, Blair och Clinton, liksom från Sarkozy, Hollande, Cameron och kanske också Merkel, 'den liberala västvärldens siste försvarare',²² har de nya nationella protektionisterna inga stora ambitioner vad gäller mänskliga rättigheter, varken i Kina eller Ryssland eller, så länge man kan överblicka, i Afrika eller i Mellanöstern. Alla som stöder en humanitär intervention i ett större perspektiv kan väl beklaga detta. Rysslands intolerans mot performanceartister såsom Pussy Riot kommer knappast att utlösa missionsreflexer i de inåtvända regeringarna tiden efter Trumps valseger.

I USA blev trots allt inte Victoria Nuland (som blivit mest känd för sitt uttalande 'Fuck the EU') statssekreterare, och MR-fraktionen inom State Department har nu återgått till sina universitetsjobb. Planer att slussa Ukraina in i EU och NATO, och därmed beröva Ryssland dess hamn vid Svarta Havet, är inte längre aktuella, inte heller planerna att byta regim i länder såsom Syrien. USAs försök att dra in Ryssland i ett nytt kallt krig tycks också ha gått upp i rök. Naturligtvis kunde Kina tänkas överta Rysslands plats då president Trump kommer att övertyga dem att överge någon marknadsandel i USA samtidigt som de fortsätter att köpa och inneha amerikanska skatteobligationer.

Under mellanperioden med dess dysfunktionella institutioner och kaotiska kausala bojor, kommer 'populisterna' att vara en extra källa till osäkerhet då de skapar vägar in i statsmaskineriet. Mellanperiodens början framträder som ett Bonapartistiskt skede: allt är möjligt, men inget får konsekvenser, minst av allt de avsedda sådana, för i den nyliberala revolutionen har samhället återgått till en 'potatissäcks' tillstånd.²³ De nya protektionisterna vill inte avsluta kapitalismens kriser; men de vill få fart på politiken, och där påminna om medelklassen och om lägre strata av befolkningen vilka varit globaliseringens förlorare. Också vänstern, eller det som finns kvar av den, saknar idéer om hur den för närvarande oregelriga kapitalismen kan övergå till en bättre ordning, mindre riskfylld och mindre farlig för framtiden – se Hollande, Renzi, Clinton, Gabriel. Men om där finns en önskan om att den ska spela en roll i detta så måste läxorna om 'global governance' göras och ersättningspolitiken identifieras. Bland dessa läxor återfinns: att de utstötta i det självutnämnda 'kunsapssamhället' inte av estetiska skäl ska lämnas åt sitt öde och, därmed, till högern; att kosmopolitanism på bekostnad av 'verklighetens folk' inte kan få ske i längden ens med nyliberala tvångsmedel; och att nationalstaten endast kan öppnas upp *med* dess medborgare och inte *mot* dem. Att tillämpa detta på Europa innebär att den som vill ha för mycket integration kommer bara att skörda konflikter och sluta med mindre integration. Den nyliberala tidens ledare och deras kosmopolitiska identitet, som delvis härrör från vänsterorienterad universalism, framkallar en reaktion om nationell identitet, medan anti-nationell omskolning ovanifrån skapar en anti-elitistisk nationalism underifrån. Vem/vilka som än leder ett samhälle under ekonomiskt och moraliskt tryck när den punkt där de möter motstånd från dess traditionalister. Idag beror det på att alla som anser sig vara utsatta för internationella marknadens osäkerhet, kontroll över vad som utlovats men aldrig levererats, kommer att föredra en fågel i handen än tio i skogen: de kommer att välja nationell demokratisk verklighet, ofullkomlig som den är, över illusionen om ett demokratiskt globalt samhälle.

* * *

Noter

1 As will become even clearer below, concepts such as this one, which have become fixtures of the repertoire of political rhetoric, are being employed here against the grain. This essay is published with kind permission from Polity Press, and will appear in Heinrich Geiselberger, ed., *The Great Regression*, Cambridge 2017.

2 Wolfgang Streeck, *Buying Time: The Delayed Crisis of Democratic Capitalism*, London and New York 2014. 3 Wolfgang Streeck, 'Industrielle Beziehungen in einer internationalisierten Wirtschaft', in Ulrich Beck, ed., *Politik der Globalisierung*, Frankfurt am Main 1998, pp. 169–202.

4 Peter Mair and Richard Katz, 'Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party', *Party Politics*, vol. 1, no. 1, 1995.

5 See note 1, above.

6 On the following see Streeck, *Buying Time*.

7 Oliver Nachtwey, *Die Abstiegs-gesellschaft. Über das Aufbegehren in der regressiven Moderne*, Berlin 2016.

8 Colin Crouch, *Post-Democracy*, Cambridge 2004.

9 For the contribution of the economist Arthur B. Laffer to Reaganite taxation and government debt policies, see David Stockman, *The Triumph of Politics: Why the Reagan Revolution Failed*, New York 1986.

10 This term has recently migrated from literary theory and psychology into politics, where it has made a meteoric career. No wonder. According to Wikipedia, a narrative is a 'meaningful story in which emotions are transported and which provides an orientation and conveys confidence'. This concept is especially popular nowadays with reference to 'Europe', where every time an election goes awry, selfappointed 'Europeans' call for 'a better narrative'.

11 On 15 November 2016, the editor of the Oxford Dictionaries announced that 'post-truth' had been nominated Word of the Year. This was followed immediately by the Society for the German Language, which declared 'post-factual' [*postfaktisch*] to be the German Word of the Year. 'Ever larger sections of the population' were said to be ready 'in their feelings of resentment towards "those up there" to ignore the facts and are even prepared to accept obvious lies. It is not the claim to truth, but the expression of a "felt truth" that brings success in the "postfactual age".' After decades of constructivist hegemony in the faculties of literature (see 'narrative'), a sudden rediscovery of objective truth for the purpose of insulting non-academic fellow-citizens.

12 The similarity to the literacy tests to which people with dark skins used to be subjected in the Southern states of the us is striking. On 29 November 2016, in an article in the *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, Sandro Gaycken, 'Director of the Digital Society Institute'—which, according to its website, is 'a strategic research institute for digital topics of German companies'—wrote: 'We need a "gnosocracy". Whoever wants to vote must demonstrate political competence . . . to this end, every poll booth must be provided with a variable multiple-choice test, with simple questions from every sphere: external, internal, the environment, the economy, etc. Whoever passes the test may vote.'

13 Michael Gove, quoted in Henry Mance, 'Britain Has Had Enough of Experts, Says Gove', *Financial Times*, 3 June 2016.

14 This is one facet of the way in which '1968' was co-opted by a capitalism eager to adapt itself to an altered society, as described by Luc Boltanski and Eve Chiapello in *The New Spirit of Capitalism*, London and New York 2006.

15 Ernesto Laclau, *On Populist Reason*, London and New York 2005; Chantal Mouffe, *Agonistics: Thinking the World Politically*, London and New York 2013.

16 The 'populists' retaliate by describing all adherents to the globalist doctrine, regardless of their origins, as an indistinguishably uniform globalization 'elite'.

17 The international dimension of this conflict is interesting. The Internationalist International warns against the Nationalist International, which it wants to see combated by all in the name of democracy—and the same is true vice-versa. Occasionally, we hear talk of an 'authoritarian' International to be fought by the (neo-) liberal International in both domestic and foreign policy. (In this way nationalism and authoritarianism are equated.) The leaders of the European parties deemed populist, along with Trump and the emerging dictator in Turkey, do often speak positively about Russia, probably to escape entanglement in internationalist alliances for globalization.

18 In Germany, the Alternative für Deutschland has more Facebook followers than any other party.

19 Robert Putnam, *Our Kids: The American Dream in Crisis*, New York 2015.

20 Wolfgang Streeck, *How Will Capitalism End?*, London and New York 2016, pp. 35–46.

21 Peter Mair, 'Representative versus Responsible Governments', mpifg Working Paper, No. 09/8, September 2009.

22 Alison Smale and Steven Erlanger, 'As Obama Exits World Stage, Angela Merkel May Be the Liberal West's Last Defender', *New York Times*, 12 November 2016.

23 'Thus the great mass of the French nation is formed by the simple addition of isomorphous magnitudes, much as potatoes in a sack form a sack of potatoes.' Karl Marx, 'The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte', in *Surveys from Exile*, London 1973, p. 239.

Wolfgang Streeck är Professor i Sociologi och Emeritus Director vid *Max Planck Institute for the Study of Societies* i Köln. Han forskar huvudsakligen inom områdena politisk ekonomi och ekonomisk sociologi.

Artikeln är skriven före valet i Tyskland 24 september 2017.

Artikeln publiceras i svensk översättning med tillstånd av professor Wolfgang Streeck.

Tidigare artiklar av professor Wolfgang Streeck i Globalt Perspektiv, se:

Nr 58/2015

”Den demokratiska kapitalismens nederlag”

Nr 59/2015

”Hur kommer kapitalismen sluta?”

Redaktör: Claes Olsson